

DE BELLO GALLICO ALS BRON VOOR ONZE OUDSTE (TAAL)GESCHIEDENIS

Jef van Loon

Samenvatting

Een van de vele enigmatische hapaxen in Caesars *Bellum Gallicum* is de stamnaam Caerosi. Volgens Caesar vormden de Caerosi met Eburones, Condrusi en Paemani een Germaans stamverbond. In de omvangrijke literatuur over het onderwerp worden de Caerosi en de andere genoemde stammen desondanks niet in etnische of linguïstische zin als Germanen, maar als Kelten beschouwd. Nochtans is hun naam volkomen klankwettig uit het Germaans af te leiden. Het eerste bestanddeel van de naam bevat het Oudgermaanse adjectief **χair-*, nog levend in Duits *hehr*, Engels *hoar(y)* en Nederlands *heer(lijk)*. Het tweede deel bevat de Oudgermaanse comparatiefuitgang *-ōs*, nog overgeleverd in het Gotisch (*garaihtōza* ‘rechtvaardiger’, *frōdōza* ‘vroeder, wijzer’). De gesubstantiveerde comparatief Caerosi had wellicht de betekenis ‘de eerbiedwaardigeren’ en is de oervorm van het huidige Nederlandse *heer*, Duits *Herr*.

De nieuwe etymologie zet een aantal gevestigde opvattingen over de oudste (taal)geschiedenis van onze gewesten op de helling.

Het onbetwistbaar Germaanse karakter van de naam Caerosi trekt de opvattingen in twijfel als zouden de door Caesar genoemde stammen in feite geen Germanen zijn. De nieuwe etymologie maakt het mogelijk de beruchte namen zin in de Germania van Tacitus als een sluitend zinvol geheel te interpreteren. Ook de woonplaats van de Caerosi, die doorgaans wordt gelokaliseerd in Eifel of Ardennen, moet op grond van de etymologie worden herzien. De naam is mogelijk bewaard gebleven in die van twee kleine Limburgse dorpen. Wegens zijn geografische ligging lijkt Heer vlak bij Maastricht en uitkijkend op de historische Pietersberg (Atuatuca?) de meest voor de hand liggende kandidaat. De sensationele ontdekking in 1999 van een Ebuuroonse (?) muntschat in Heers in Belgisch-Limburg maakt ook van dit dorp een kandidaat. Een hernieuwde close reading van *De Bello Gallico* leidt tenslotte tot de conclusie dat de naam van het kamp Atuatuca in 53 v.C. door Caesar zelf werd bedacht en dat het stamgebied van de Eburonen in de jaren 57-53 v.C. wellicht ingrijpende wijzigingen onderging.

De volledige tekst van deze lezing is als ‘Een etymologie en haar historische implicaties: de stamnaam Caerosi (*De Bello Gallico* 2.4)’ verschenen in *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 116 (2006), 375-400.

Deze samenvatting verscheen eerder in het Jaarboek van de Academie.